

immenso labore quaesierunt, non ignorantes, quantam quamque spinosam quaestionem agitent. Quapropter, si ulla alia, certe haec controversia, quae saecula complexa est, digna est investigatione historiae.

In primordia igitur controversiae Bannesianorum et Molinistarum inquiremus et ostendere studebimus, quid ante Bannesii et Molinae disputationes ea de re theologi docuerint. Deinde progressus controversiae explicabimus. Simul utriusque scholae doctrinas de libero arbitrio, maxime quidem quatenus ad gratiam comparatur, explicabimus. Quibus instructi praesidiis suo quisque iudicio examinabit, quid in Bannesianorum et Societatis Iesu theologorum de gratia sententia probandum, quid improbandum esse videatur.

Propositum labori nostro illud quidem potissimum est, ut liberum arbitrium, quod verae omnis libertatis fons est, defendamus; nec vero minus laudi atque gloriae gratiae studebimus. Neque enim mirabilis quidquam effecit gratia, quam ut conservata libertas Divinae fieret particeps immutabilitatis. Quare nostro iure huic libello inscribere videmur

In laudem gloriae gratiae.

1. De qua potissimum re quaeratur.

Ipse iam Pallavicinus¹ millia esse librorum de hac quaestione dixit, et tamen ampliores et copiosiores post eius aetatem editi sunt. Quamobrem hoc loco nihil magis necessarium est, quam ipsam controversiam circumscribi atque accurate definiri, de qua re agatur.

Principio ab errore nominum cavendum est. Appellatio enim controversiae „Thomistarum et Molinistarum“ inducere quempiam potest, ut id agi putet, Sanctumne Thomam an Molinam potius sequamur. Qua opinione nihil esse absurdius potest, quamquam quosdam etiam doctissimos viros occupavit et a Molina abalienavit. Qui ita librum suum exorditur, ut se S. Thomam principem solemque theologiae scholasticae sequi profiteatur; atque in hunc diem Societas Iesu constanter Angelicum Doctorem ducem suis proposuit, idque iis quoque temporibus, quibus in nullo honore schola haberetur. De Lamennais quum omnes ad se raperet, P. Fortis, Societatis praepositus generalis, litteris encyclicis (diei 4. Oct. 1823.) illius theses defendi vetuit, cum haec adderet: „Non unius alteriusque philosophi placita defendimus, verum ea sequimur principia, quae omnibus scholis communia sunt, quaeque communiter defendebantur, antequam Cartesius existeret. Scholae nostrae duces praecipuos agnoscimus S. Thomam, cujus tantum valet auctoritas apud omnes christianos doctores, S. Augustinum, qui non minus acutus fuit philosophus quam eruditus theologus.“

Hodie sane magni animi non est, hominem Catholicum magnos illos scholasticos atque imprimis D. Thomam defendere; sed id ut posset fieri, Societas etiam Iesu elaboravit. Satis erit significasse studia assidua ac magna P. Kleutgen et scriptorum „Civiltà“, maxime P. Liberatore et P. Cornoldi, vice-praesidis Academiae philosophico-medicae S. Thomae Aquinatis. Non illud igitur agitur, utrum S. Thomae doctrinam an alterius cuiuspiam

¹ Histor. Conc. Trid., Antverpiae 1670, l. VIII. c. 13. I. 768.

profiteri malimus, sed ultra earum partium, in quas S. Thomae schola sub finem saeculi XVI. divisa est, ipsum rectius interpretetur. Quare illos huius scholae theologos, qui Bannesii et Alvaresii vestigiis insistent, potius Bannesianos quam Thomistas nominabimus.

De qua igitur tandem re quaerimus? Respondet Schaezler¹: *magnam de Auxiliis controversiam sive disceptationem Thomistarum et Molinistarum in hac verti questione, unde infallibilis gratiae efficacia cum actu consensus liberi connexio intelligatur.* Quod quidem ob eam causam quaerebatur, quod gratiae infallibilitas cum naturali voluntatis liberae fallibilitate, quam operante etiam gratia manere Patres Tridentini definierant, ita discrepare videbatur, ut conciliari non posset. Fierine potest, ut gratia eum actum certo efficiat, a quo libera voluntas, quamvis tracta gratia, possit dissentire?²

Quam gratiae infallibilem efficaciam Iesuitae a scientia media repetunt, h. e. a Dei praesentia actuum liberorum aliqua conditione futurorum, Bannesiani a physica praedeterminatione, ultimamque eius infallibilitatis rationem afferunt invictam Divinae Omnipotentiae efficaciam.

Quid intersit inter utramque opinionem, melius intelligemus, si prius, quid habeant commune, viderimus. Utrique Deum unum omnium Dominum Omnipotentem, a quo omnis rerum creaturarum actio pendeat omnesque ad agendum moveantur, cuius concursu ad quamlibet efficientiam egeant, agnoscimus; utrique profitemur, praeveniens illius gratia ad omnem actum salutarem opus esse,

¹ Neue Untersuchungen, p. 338. 177 alibi. Item Alvarez, De Auxiliis, Lugduni 1611. disp. 83. n. 7. p. 664 ss.; Billuart, Theologia, Tract. de gratia, diss. 3. a. 6. In explicanda ratione doctrinae Neo-Thomisticae his duobus potissimum utemur auctoribus. Nam Bañez de ipsa gratia librum nullum scripsit; sed eius auditor intelligentissimus Alvarez, conclusis Congregationibus de Auxiliis, eo, quem posuimus, libro doctrinam eius perscripsit copioseque explanavit. Hic princeps est inter scriptores Bannesianos, quem, ut ait Graveson, sequuntur omnes recentiores Thomistae (Epist. theol. hist. polem., classis II. ep. 3. II. 102). Billuarti quoque apud suos minime incerta auctoritas est. Scripsit autem uno post Alvaresium saeculo atque Iansenianas contentiones cognoverat. Explicatam enarrationem doctrinae Bannesianae P. Limbourg in Onipontanis de theologia Catholica commentationibus (Zeitschrift für katholische Theologie) exhibuit (I. 171 ss. 497 ss.), qui eius descriptionem ex ipsorum testimoniis maxime varis varisque e locis petitis confectam sub oculos quodammodo subiecit.

² Dissentire posse si velit, Trid. sess. VI. de justif. can. 4.

etiam ad primum omnium atque adeo ad fidei initium; non posse voluntatem naturae vigore assentiri gratiae, sed vim ad id omnem a gratia mutuari; gratiam et moraliter et physice animum movere tum in actu tum ante; eandem non solum illustrare mentem, sed etiam excitare voluntatem nec vires tantum ad supernaturaliter agendum conferre, sed actum ipsum efficere; esse Deum Dominum Omnipotentem, qui solus non modo rerum naturae, sed animis ipsis hominum imperet eosque, quoeunque velit, arbitrio suo inclinet atque impellat; nec vero ita laedi aut tolli libertatem, sed sub motione gratiae vel assentiendi vel dissentendi relinquere potestatem. Praeterea commune utriusque doctrinae est dividere gratiam actualem in excitantem, quae vim conferat et impulsum ad honeste agendum, et adjuvantem, quae voluntatem in efficiendo actu iuvet, itemque in sufficientem, qua fiat ut agere possimus ac vere pleneque possimus, et efficacem, a qua actus infallibiliter procedat.

Atque haec quidem communia sunt; dissensio est, unde haec infallibilitas proficiscatur, eamque dissensionem aliquanta variatio in explicatione omnium superiorum consequitur. Opiniones referemus nec tamen eam, quam fortasse continebunt, iudicationem reprehensionemve adversariorum amplectemur; ipsorum etiam Iesuitarum sententias non nostro iudicio metiemur, sed ex veteribus Societatis theologis repetemus. Multo autem magnoque studio edocti intelleximus, quam sit necessarium, hoc ipso loco controversiam accuratissime definiri. Est enim multorum annorum atque adeo saeculorum haec disceptatio, plurimumque interesse debet, id, de quo disceptetur, accurate ab initio circumscribi. Qua in re si longiores erimus, ignoscendum est.

E philosophia universae controversiae principia repetenda sunt, quae a suprema quamdam ratione Aristotelicorum et Scholasticorum ordiuntur. S. Thomas de Deo disputans Deumque esse demonstrare instituens hoc primum ponit argumentum: „Movere nihil aliud est, quam educere de potentia in actum. . . Omne autem quod movetur ab alio movetur. . . Hic autem non est procedere in infinitum. . . Ergo necesse est devenire ad aliquod primum movens, quod non ab alio movetur, et hoc omnes intelligunt Deum,“ qui igitur absoluta necessitate a se est actus purus, omnes creaturas autem ad agendum movet. Et haec quidem in re consentiunt omnes; porro autem si quaeritur, quomodo Divina motio in naturis creatis perficiatur, diversa a duabus S. Thomae scholis respondentur. Bannesianorum adversarii sic tenent: Quidquid

moveatur, id sane moveri ab alio, sed tamen *motum receptum recipi ad modum recipientis*, modificari idcirco posse motum a Deo impressum vel proprietatibus rerum vel arbitrio voluntatum, ut eadem Divina motio pro ipsa vel proprietate cuiusque rei motae vel libera deliberatione varietur. Non in impulsu igitur creatoris integram et completam causam positam esse, cur determinatae actiones in causis secundis cieantur. Quam sententiam Bannesiani magnam quandam iniuriam interpretantur summae potentiae dominationisque Divinae, et imbecillitatis indigentiaeque naturarum creaturarum ignorantem. Motum a Deo inditum *adaequatam* esse causam, quae vi sua physica actionem omnino determinatam cieat in creaturis; nam illo et naturas ipsas rerum moveri et motum excitum ita variari et determinari, ut una vis virtusque Omnipotentiae divinae omnes actiones earumque modos certissime cieat et definiat. *Virtutem primae causae*, inquit Bañez (In I. q. 19. a. 8.), *modificari per causam secundam, . . . falsum reputo; . . . immo vero divina voluntas omnia modificat, dum causa est universalissima et efficacissima cuiuscumque rei in quantum ad fieri et quantum ad esse et quantum ad modum, . . . seipsam determinat ad quencumque effectum specialissimum producendum, ergo non est modificabilis a causa inferiori concursus actus Divinae voluntatis*. Quam praedeterminationem ad omnem motum omnemque motus determinationem bonam absolutam necessitate requiri, ex impotentia atque egestate naturali rerum creaturarum Bannesiani demonstrare conantur; peccare igitur certo voluntatem, nisi a Deo ad officium implendum praemoveatur. Hac demum ratione manifestissime ostendi, quanta sit Providentiae Scientiaeque Divinae independentia; omnes rerum mundanarum eventus, non modo bonos, sed etiam malos, immo et Antichristi blasphemias ex solis Divinae voluntatis, quae ante omnem actuum praevisionem fiunt, decretis vel praedeterminandi vel non praedeterminandi certo consequi; in illis et bonas actiones et malas a Deo cognosci, quod bonarum causa adaequata atque perfecta sit Dei praemotio, malae vero certo fiant, nisi Deus ad bonum determinaverit. Quam explicationem esse longe simplicissimam, illorum adversarii minime negant; illud requirunt, quomodo consistat cum *libertate* cumque illa veritate, Deum non esse auctorem *peccati*. Sed de hac re mox dicemus; nunc videamus, quomodo ad hanc controversiam, quam agitamus, ratio proposita transferatur.

Ergo Bannesiani gratiam esse infallibiliter efficacem volunt non praescentia Divina, sed invicta potentia Divinae volunta-

tis¹, quae nec in capiendis consiliis aeternis immutabilibus nec in exequendis libertatis humanae praevisione dirigatur. Censent enim ante omnem praevisionem a Deo definitum esse ab aeterno, quos actus liberos aliquando fieri vellet, eosque tempore praefinito physice praedeterminari Divina Omnipotentia². Est haec igitur praedeterminatio tamquam instrumentum exequendi consilii invictaeque voluntatis Dei ad particeps eius infallibilis efficaciae³. Est quaedam activa applicatio potentiae ad actum. Qualis sit, non omnes consentiunt. Plerique theologi et maximi scholae Bannesianae docent, eam et ab Omnipotentia Dei⁴ et ab hominis actione distingui⁵. Atque haec explicatio certe optime consistit. Praecedat enim, non tempore, sed natura et efficientia, praedeterminatio actum voluntatis⁶ non solum factum atque absolutum, sed ex ipsa potentia procedentem atque fluentem, adeoque vere

¹ Vide Billuart l. c. et Alvarez l. c. p. 665: „Quando agens infinitae virtutis movet aliquod subiectum, tale subiectum infallibiliter movetur, quia tunc resistentia passi non superat, nec adaequat virtutem agentis. Sed Deus est agens infinitae virtutis“; p. 667: „Efficacia auxilii praevientis gratiae non pendet, etiam ut a conditione, sine qua non, ex praescentia media, sive ex praevisione boni usus liberi arbitrii per eandem scientiam mediam a Deo praecogniti, neque ullo modo eam in Deo praesupponit“, et alibi.

² Alvarez disp. 22. n. 2. p. 178: „Quando ergo quaeritur, utrum Deus absoluto et efficaci decreto suae voluntatis physice praedeterminet omnes causas secundas ad suas operationes. . . sensus est: utrum Deus absoluto et efficaci decreto suae voluntatis, anteaquenter ad omnem praescentiam cooperationis arbitrii creati, futurae etiam ex hypothesi, quod in talibus circumstantiis constituantur, praedefinierit et praedeterminaverit in particulari omnes actus futuros, etiam liberos, et eodem decreto physice, id est, vere, efficienter faciat, ut causae secundae in tempore eisdem actus producant“ Disp. 118. n. 8: „Deus omnipotentia sua facit, quod homo, cuius cor movet, velit.“

³ Alvarez disp. 32. n. 13. p. 307: „Si auxilium efficax . . . consideretur secundum suam physicam entitatem, praescedendo vel abstrahendo a decreto Dei, volentis absolute per illud auxilium hominem ad se convertere, liberum arbitrium potest eidem auxilio resistere. . . Si autem consideretur, ut est instrumentum divinae voluntatis, intendentis hominem ad se convertere, et quatenus intentionaliter in se continet virtutem eiusdem voluntatis div., secundum istam rationem non potest liberum arbitrium eidem auxilio resistere, sicut non potest resistere voluntati Dei efficaci, cuius est instrumentum.“ Eodem modo disp. 73. n. 3. disp. 93. n. 3 et alibi.

⁴ Nec iam licet, ut opinor, contra sentire ob prop. Quessel. damn. n. 19: *Dei gratia nihil aliud est, quam eius omnipotens voluntas*.

⁵ Alvarez, De Aux. tota disput. 19. Gonet, Clypeus theol. Thom. de praed. disp. 6. n. 206. 207. Billuart, Tr. de gratia diss. 4. art. 2.

⁶ Ideo praedeterminatio, praemotio, gratia praevientis vocatur.

adequata est causa¹ voluntatis consensionem operationemque efficiens; debet enim illa praedeterminare voluntatem, ut haec ritalis motionis se possit ipsa determinare; a voluntatis autem motu, quem antecedit, nullo modo pendet², nec origine: est enim ab omnipotente voluntate ante libertatis praevisionem ab aeterno praefinita et suo tempore exserta — nec ob suae efficaciae proprietatem: quidquid enim operatur, ut causa physica sola virtute sua infallibiliter operatur. Non igitur bonum usum libertatis aut gratiae *supponit* nec ullam *dispositionem* voluntatis: omnem ipsa duritiam emollit, omnem obstinationem inflectit; nec voluntas ullo usu libertatis aut gratiae sufficientis, nisi qui ab illa proficiscatur, ad eam accipiendam se aut positive aut negative disponere potest³. Quae ubi recepta est, actus illo, ad quem movet, non fieri non potest⁴, relicta tamen voluntati dissentiendi potestate; aliud enim esse potestatem, aliud actum. Gratia sufficiens veram et integram confort potestatem ponendae actionis, quam tamen *actu*

¹ Alvarez, d. 100. n. 5: „Deus seu collatio auxilii efficaciis [est] *adequata* vel sola causa efficiens, ut homo convertatur et libere cooperetur.“ Bañez I. qu. 23. art. 3. p. 280.

² Alvarez d. 90. 122. n. 16 et alibi.

³ Haec praedeterminationis physicae a potestate hominis ceterisque rebus seunctio atque separatio praecipuum caput est doctrinae Bannesianae atque ab eius auctoribus gravissime enuntiat; velut Alvarez (disp. 105): „Auxilium efficace.“ inquit, „praeparantis gratiae non dependet ex libera cooperatione arbitrii nec ex dispositione illius positiva, ergo neque ex dispositione negativa seu non-resistentia.“ Quod deinde explanat atque demonstrat (p. 829) 830), quartamque ponit rationem, quod, nisi id ita sit, Deo tribuenda sit scientia media. „Si gratia efficace.“ inquit, „penderet ex illa negativa dispositione seu non-resistentia arbitrii, sequeretur, quod ante decretum absolutum dandi homini gratiam efficacem, qua actualiter convertatur et salvetur, praesupponatur in Deo scientia media, qua certo cognoscat illam non-resistentiam negativam futuram ex hypothesi, quod tali excitatione voluntas moveretur; et ita esset constituenda in Deo scientia media, cuius contrarium disp. 7 ostensum est.“ Idem disp. 83. n. 8 p. 665: „Auxilium efficace praeparantis gratiae secundum quam realem virtutem et perfectionem intrinsecam, quam habet, ut venit a Deo, est congruum, ut per illud efficaciter moveatur voluntas, in quibuscumque circumstantiis tribuatur illi. Itaque illa congruitas auxilii non dependet ex complexione naturali subiecti, neque ex aliis accidentibus illius, nec variatur ex diversitate illorum, qui per motionem efficacem adjuvantur.“

⁴ L. c. d. 122. n. 17: „Duo haec [sunt] impossibilia, quod gratia efficace ponatur in homine et homo actu dissentiat.“ et alibi. Billuart quoque l. c. diss. 5. art. 7. § 3: „Cum *repugnet*,“ inquit, „esse applicationem activam [potentiae] sine passiva, sequitur esse infallibilem connexionem inter gratiam applicentem voluntatem ad actum et voluntatem agentem.“

poni sine nova gratia repugnat. Item praedeterminatio potestatis non ponendae actionis non tollit, sed quominus haec potestas in *actu* exeat, impedit. Infallibilem igitur efficaciam habet ex sese, suae proprietate et virtute naturae¹, ex libera hominis voluntate non metiendam. Ita verba illa intelligemus, quibus Bannesiani mirificam vim praedeterminationis physicae praedicare solent, ut quum libellus Magistro generali Ord. Praed. mandante editus *omnipotentissimam, insuperabilem et indeclinabilem energiam gratiae per se efficacis extollit*²; quum PP. d'Avila, Lemos, Alvarez ei resisti posse negant³; quum illi ipsi, qui ita loqui verentur, tamen

¹ Goneto (l. c. n. 214) physica praedeterminatio est „motio divina ab intrinseco et *ex sua natura* efficace, quamvis causas liberas ad unum per modum liberi et non per modum naturae determinat.“ Alvarez autem „Potest accipi,“ inquit, „illud verbum *ex natura sua*, ut significet idem quod ex reali et intrinseca virtute, quam habet a solo Deo antecedenter ad liberam cooperationem arbitrii etiam praecognitam per scientiam, quam vocant mediam . . . qui sensus catholicus est“ (disp. 90. n. 4), et alibi.

² Apud H. Serry, Hist. Congr. de Auxil. Lugdani 1770. Append. p. 216.

³ Loquens enim P. d'Avila (de grat. et lib. arb., Romae 1599. p. 451) de *moralis* efficacia gratiae, quam sine *physica* praemotione ad actum fidei efficiendum non valere arbitratur: „Quantumcumque sit,“ cognitio vehementis, non fit per hanc homo credens; *potest enim huiusmodi vocacioni obistere*, quacumque suppositione facta iuxta sententiam efficaciae moralis.“ Sed planius etiam et expressius idem eodem in libro praedeterminationem insuperabilem dicit; „Deus est,“ inquit, „prima causa omnibus causis secundis virtutem communicans et determinationem praeficiens, cui *moventi nihil valet resistere*.“ Lemos pariter in aliqua Congregatione de Auxiliis „Si verbum resistere sumatur in suo rigore,“ inquit, „et de *propria* resistantia sit sermo, *nullo creatura potest resistere* efficaci Dei voluntati, *moventi efficaciter* per auxilium efficace, quia Scriptura expresse dicit: Nec est, qui tuae possit resistere voluntati. Non autem invenitur in Scriptura ca: Non est, qui tuae voluntati dissentire possit.“ (Acta Lemos, ed. Lovan. 1702. p. 1239 et seqq.). Eodem modo argumentatur Alvarez integro capite praecipuae illius recentioris *Thomismi* defensionis, quae *De Auxiliis divinae gratiae* inscribitur. Disputatione enim XCIII. quaerit „Utrum liberum arbitrium creatum possit resistere auxilio efficaci *proprie loquendo de resistantia*.“ Quod negat dicitque, quae Lemos: „Nunc autem dicimus Concilium Tridentinum, quod formalis de gratia et libero arbitrio loquutum est, nunquam usum fuisse verbo illo *resistere*, sed verbo *dissentire* et *abiterre*, ut insinuat non esse idem formaliter: resistere seu posse *resistere* auxilio efficaci et posse *dissentire* seu *abiterre* gratiam vocacionis, nisi verbum *resistere* in generali quadam significatione accipitur. . . Ceterum verbum *resistere* in sua formali significatione importat quandam renitentiam, quae respectu Dei non potest competere alicui creaturae. Unde licet arbitrium, motum auxilio efficaci ad consentiendum, *possit dissentire*, si velit, *non tamen potest* Deo *resistere* vel auxilio eius efficaci, secun-

praedeterminationem ut ineluctabilem et immutabilem motionem, ut summe efficacem gratiam efficacissimi auctoris Divinaeque Omnipotentiae laudibus afferunt¹.

Iam vero ex iis, quae hactenus diximus, magnum lumen affertur celebri controversiae illustrandae: physicam praedeterminationem intelligi sèvere, ut haec duo complectatur: 1. efficientiam contrarie oppositam causis moralibus, quae non per se vereque agant operenturque effectum, sed suadendo, iubendo, excitando, invitando rationes offerant, quibus perspectis ad agendum voluntas moveatur; 2. internam consequentiae nexusque necessitatem, quoniam cum ipsa praesentis praedeterminationis physicae natura pugnat, non actu fieri id, quo tendit, aut non trahi ad agendum voluntatem². Nec vero haec ita intelligi volumus,

dum quod est instrumentum voluntatis Divinae (ed. Lugdun. 1611. p. 751). Eadem omnino Lemos pluribus Panopliae gratiae locis dicit: „Non est idem: arbitrium motum *posse dissentire* Deo vocanti et *posse resistere*, quia prima propositio secundum catholicam veritatem tenenda est, cum faciat sensum divisum, altera *neganda* est, cum faciat sensum compositum“ (ed. Leod. 1676. tom. II. p. 25. n. 23). „Concilium Tridentinum non dicit, nos *posse resistere* Deo vocanti, sed tantummodo nos posse dissentire, quia primum facit sensum compositum et falsum est; alterum facit sensum divisum et verum est“ (tom. III. p. 1. pag. 258. n. 226). Quod se Lemos et Alvarez consolantur, non definitum in Tridentino *resistere posse*, sed *dissentire posse*, id quidem solum in Vaticano sublatum est, quum (cap. 3. de fide cath.) haec ipsa verba: *resistere posse* usurpata videamus. Nec vero quum verba veterum Bannesianorum a Concilio Vaticano repudiata esse dicimus, *Thomismum* recentiore damnatum putamus. Nec enim sumus nescii, magnos eiusdem scholae theologos, ut Gonetum et Billuartum, dissidentes a veteribus illi concedere idem esse *resistere* et *dissentire*, et ita *posse* hominem gratiae efficaci *resistere*, ut *possi dissentire*, tametsi ut *actu* vel resistat vel dissentiat, si praesens sit gratia efficax, fieri nullo modo possi.

¹ „Utrumque enim, ut ceites diximus, admittendum est, quod infallibiliter, insuperabiliter, immutabiliter voluntas hominis moveatur, et tamen huic motioni possit voluntas resistere.“ Massoulié, D. Thomas sui interpres I. diss. 2. q. 9. a. 7. p. 448. „Ab agente fortissimo gratia efficacissima divinaque omnipotentia voluntas applicatur.“ Massoulié. l. c. II. diss. 3. q. 2. a. 7. p. 43.

² Ruiz, S. I., De scientia . . . Dei, Lutetiae Parisiorum 1629, disp. 38. sect. 2. n. 18. 19. p. 320: „Potissimum observandum est status praesentis controversiae, qui colligitur ex dictis: versatur enim potissimum praesens controversia in necessitate illationis, supponitur autem ab omnibus physica realique causalitas. Quapropter extra statum controversiae versantur auctores, qui putant se sufficienter probasse physicam praedeterminationem, postquam probarunt physicum et reale genus causalitatis, non probantes expresse physicam illationis necessitatem, immo nec eam expresse proficientes, sed in argumentis, solutionibus, explicationibus ac definitionibus eam supponentes, quasi iam pro-

ut praedeterminationem propria causarum naturalium necessitate movere aut ita *antecedere* dicamus, ut tollat libertatem. De qua re mox videro. Hoc loco internam consequentiae nexusque necessitatem eam intelligo, quam Bannesiani omnes ex proprietate naturae praedeterminationis physicae demonstrant, quae si adsit, fieri non posse, ut non sequatur actus¹, ultroque concedo eosdem defendere, etiam praesente praedeterminatione manere tamen actus omittendi *potestatem*. Sed quum multi Iesuitae praeventivae gratiae non solum morale, verum etiam physicam efficientiam actus liberi tribuant, alii id negent, etiam aliam efficientiam physicam gratiae admittunt: nihilominus omnes *internam nexus necessitatem* intercedere inter hanc *physicam gratiae praeventivae* efficientiam et deliberatum voluntatis actum negant². In hac igitur re im-

batam, et virtualiter eam affirmantes, atque insuper supponentes, a nostris Doctoribus non concedi reale et physicum efficientiam primae causae, divinae praesentiae, voluntatis et praedestinationis, sed tantummodo concursum causalitatis moralis ad volitiones liberas. Ita procedunt Didacus Alvarez, Navarretus, Ledesma, Zumel. Nostri vero Doctores apertissime concedunt primae causae reale et physicum genus causalitatis, quo movet et concurrat ad liberas volitiones, et consequenter docent physicum et reale genus causalitatis esse, quo volitiones easdem causat divina scientia simul cum beneplacito divinae voluntatis, solummodo negantes physicam necessitatem illationis.“ Nec aliter loquuntur Ripalda et Suarez, quorum alter cum Lessio, Molina, Ruiz a *physica gratiae praeventivae* efficientia consensus liberi arbitrii repetit (v. infr. notam abhinc alteram), de ente supern. disp. 113. sect. 1—6, alter contra existimat. Quibus accedit Gonetus, qui in celebratissimo Clypeo thom. de praedest. disp. 6. a. 5. § 1. n. 67. ita scribit: „Notandum tertio, divinam motionem in creatura receptam ab eisdem Thomistis *physicum* appellari, non quod forma naturalis sit seu per modum naturae ad unum determinans, sed quia *ex propria essentia et ab intrinseco est efficax* [i. e. *infallibiliter* consensus inferens], independentem a quocumque creato consensu. . . Exemplum tibi dat ipse Thomista, dum docet, gratiam physice expellere peccatum, . . . quia oppositionem habet cum illo ex sua propria essentia et ab intrinseco.“

¹ Bafiez „Notandum ergo“ inquit, „*necessarium* opponi per se primo, *possibili* non esse“ (I. qu. 19. a. 8); idem omnino et philosophi et theologi ac nominatim S. Thomas (I. qu. 82. a. 1) dicunt.

² Vide locos altera nota superiore allatos. Uno loco Ripalda (l. c. sect. 2. n. 1 et 2. p. 512. „Plures“ inquit, „e Societate tuorum, gratiam praeventivam non solum moraliter, sed etiam physice efficere determinationem voluntatis.“ Tum de omnibus Societatis theologis: „Nos non negamus Deum esse primam causam physice et proprie efficientem consensus et etiam physice praeventivae voluntatis; admittimus enim gratiam praeventivam physice a Deo producti et physica entitate movere antecedenter atque adeo etiam praemovere voluntatem ad consensum, id quod etiam auxilio sufficienti concedimus, praesertim qui virtutem physice efficientem consensus gratiae praeve-

primis disceptatio versatur, unde sit et qualis gratiae *infallibilis* efficacia; in ipsius gratiae proprietate *intrinsicus* concludatur, an ei *extrinsecus* adveniat.

Diximus eam a Iesuitis ab aliqua re seiuncta a gratia, h. e. a praesentia Dei *extrinsecus* derivari, qui, quum ab omni aeternitate novisset, quempiam certae cuidam gratiae oblatæ consensurum esse, quamvis ea non per sese infallibiliter operaretur, eam ipsam dare et physice ac moraliter cum voluntate et in ea actum liberum efficere decrevisset. Ex quo confutantur quorundam temere conceptae de gratiae doctrina Iesuitarum opiniones. Nam quum ambigua sit appellatio *efficaciae*, quae vim propriam atque internam significare videtur, obiciunt, ex doctrina Iesuitarum voluntatem esse humanam, quae gratiae conferat suam efficaciam vel virtutem. Quod quidem absurdum est; voluntas enim gratiae non modo non confert, sed omnem consentiendi ab ea accipit virtutem. Quodsi efficaciam gratiae effectum fructumque eius, i. e. actum voluntatis, intelligimus, is sane non a gratia sola, quae causa principalis est, sed simul etiam a libertate arbitrii pendet, quod, ut in Tridentino definitum est, ita assentitur gratiae, ut dissentire possit. Sin *efficaciam* gratiae *infallibilem* connexionem virtutis gratiae cum effectu intelligimus, ea a *scientia media* repetenda est. Sequitur etiam falsam prorsus esse illam opinionem, e Societatis doctrina gratiae efficaciam ex rebus adiunctis dependere sitaque esse in convenientia gratiae cum iis adiunctis, in quibus voluntas posita sit. Etsi enim Deus de voluntatis obtemperacione certo cognoscere non potest, nisi adiuncta vidit — fieri enim potest, ut eidem gratiae voluntas sic affecta consentiat, aliter, dissentiat — et voluntas eo facilius obtemperatura est gratiae, quo haec est ingenio, inclinationi, assuetudini, affectioni, conditioni congruentior: tamen *huius* convenientiae nulla est certa et absoluta, sed moralis tantummodo et probabilis efficacia, potestque voluntas eiusmodi gratiae, quamvis prope ad necessitatem accedat, non consentire, et rursus fieri potest, ut gratiae non *ita* congruenti sit obtemperatura. Sed et haec gratia sine illa convenientia vere efficax vel congrua *effectui* est, et illa maxime

nenti tribuimus. Eo igitur solum dissentiant a nobis adversarii, quod auxilium efficax physice praemovens voluntatem constituunt intrinsicè connexum cum consensu ab eoque intrinsicè inseparabile,⁴ h. e. illa ipsa consequentiae atque nexus necessitate. Admitti autem a theologis Societatis atque ipso Lessio multiplicem efficientiam physicam gratiae, Schaezler demonstrat in Novis Inquisitionibus. (Neue Untersuchungen p. 229 sqq.)

conveniens tamen inefficax seu *incongrua* dici debet⁴. Voluntatis est igitur et arbitrii, cui vel convenientiae vel bonitatis consentire velit, ipsa determinatio; sed haec ipsa determinatio non ignoratur a Deo, qui vi *scientiae mediae* videt, sitne voluntas et quando sit gratiae obtemperatura. Infallibilis est igitur gratia efficax *scientiae mediae coniuncta*. Nec tamen voluntas creata divinae resistere potest². Nam tantae sunt Divinae Omnipotentiae divitiae gratiarum, tam multiplices Providentiae rationes, ut modi viaeque deficere non possint, quibus Deus, scientia media certissime dirigente, ad *quemlibet* actum moveat atque ducat, et plane restrictam teneat liberam voluntatem, quae ipsa per se agere nihil supernaturale potest, nisi praeveniens ac roborante, excitante atque cooperante gratia.

Ergo falsum est gratiam a nobis proponi indifferentem ac *versatilem*. Illam enim intelligere non possumus nisi motum ad honeste agendum; nec minus est indifferens lumen ad illuminandum, sacramenta ad gratias conferendas, sanguis Christi ad reconciliandos peccatores, quorum omnium tolli potest effectus, quam gratia ad id agendum, ad quod trahit voluntatem, quae potest tracta resistere. Falsum est doceri a nobis, Deum actum tantum efficere, non facultates, h. e. intellectum et voluntatem, praemovere atque altius omni virtute naturaque elevare; aut non excitari a Deo vires vitales hominis; aut actus initium a natura elici et addi a gratia rationem supernaturalem; aut virtutem solam a Deo conferri, actum autem non effici; postremo omnis efficientiae partem praecipuam tribui voluntati, cuius arbitrio Deus serviat. Immo vero docemus, hominem in operanda salute a Deo praeveneri, a quo penitus aptus sit ac pendeat, sine cuius ope prorsus nihil agere possit. Dei ductum sequitur voluntas, virtute ab ipso instructa, suscitante et movente et adiuvante et collaborante gratia. Ac quamquam voluntas gratiis singulis resistere potest, nihilominus Deus pro suo arbitrio, liberrime, infallibiliter, certa scientia ac determinata voluntate, quidquid vult, in homine et per hominem operatur, quum liberrime et plane inscrutabili delectu alteri eas gratias largiatur, quibus eum praevidet esse assensurum, eas non det, quibus eum scit repugnaturum, cum

⁴ Cf. Suar., De auxiliis III. 14. n. 7. 8. 9.

² Quodsi obiciat: fieri posse, ut aliqua voluntas universis gratiis obstat: satis est hoc loco respondere, id si sit ita, huiusmodi portentum creari *potentia ordinata* non posse.
Schneemann, Controvers.

altero vero aliter agat; Indaeis eas gratias contulerit, quas frustra fore videbat, easdem Tyriis negaverit, qui bene iis erant usuri.

Itaque infallibilem esse gratiae efficaciam utrique defendimus; cur sit, varie explicamus et varia ex illo primo capite controverso concludimus. Quae praecipue versantur 1. in divisione ac descriptione gratiarum; 2. in explicatione Tridentini, maxime illius *potestatis dissentiendi*, quae a Patribus definita est; 3. in circumscriptione libertatis et necessitatis; 4. in doctrina de praescientia Dei.

I. Secundum Molinistas eisdem gratis praeventibus potest alter resistere (eruntque illae mere sufficientes), alter assentiri (eruntque efficaces), potest promptius alter, alter remissius consentire. Non item secundum Bannesianos. Nam eadem physica praedeterminatio, insita, necessaria, certa efficacia, idem omni in homine omni tempore operatur, si adest; nihil quidquam salutare fieri potest. Contrarium est huic doctrinae, easdem gratias in altero efficaces esse, in altero inefficaces, quia gratia efficax a sufficiente *natura* differt; hanc *excitantem* consent, ut agere possis, illam *adiuvantem*, ut agas. Contra theologi Societatis Iesu efficacem *illam* gratiam *excitantem* dicere solent, cui Deus vidit hominem assensurum; gratiam *excitantem*, cui resistitur, sufficientem vocant.

Porro Bannesiani sibi constant, quum gratiam efficacem adaequatam causam esse volunt cooperationis humanae et hanc ex illa sola metiendam. At theologi Societatis concedentes gratiam praecipuam et superiorem, voluntatem secundariam, subiectam subnexamque esse causam operandae salutis, et illam totum actum, immo in suo ordine solam efficere, quum alia praeter Deum *prima* causa esse non possit: iidem tamen defendunt, quia actus nisi utriusque causae consensione non perficiatur et, ut vel sit omnino vel talis sit, a voluntatis intentione pendeat, quae varia esse possit, idcirco gratiam liberumque arbitrium recte duas causas partiales actus salutaris dici posse.

Ut utriusque doctrinae discrepantia magis eluceat, quatuor res in omni efficientia liberae voluntatis discernere placet: 1. virtutem, unde fluat; 2. suscitationem ad agendum, quae sit in illustratione et motu indeliberato; 3. actus a voluntate processum i. e. eius ad elicendum actum inclinationem et applicationem; 4. actus absolutionem. In horum primo et altero et quarto nulla dissensio est. Profitentur utrique virtutem excitationemque a gratia proficisci actumque Deo *physice* adiuvante absolvi. De

tertio disputatur¹. Iesuitae contendunt, Deum *physice* gratiam excitantem in anima producere, hancque gratiam *physice* productam et *physice* in anima existentem voluntatem ad liberum actum producendum *moraliter*, i. e. illustrando et incitando, sollicitare; multi dicunt, praeventientis gratiae efficientiam ad liberum actum ciendum etiam *physicam* esse²; omnes negant, gratiam *praeventientem* per se *solum* actum liberum infallibiliter consequi, cum eaque liberum arbitrium ita coniungunt, ut illi tribuant primariam omnino, libertati tamen aliquam secundariam eamque ipsa gratia collatam vim actus liberi ciendi, ita ut, si lubet, actum omittat et gratiae effectum impediatur. Bannesiani autem defendunt, gratiam efficacem sive physicam praedeterminationem per se adaequate virtute insita actum certo ciere, voluntate physice praedeterminanda eiusque potestate ad agendum applicanda. Ad duas igitur res praedeterminatio adhibetur, 1. ut *praeventiendo* eo, quo diximus, modo, volendi facultatem moveat, 2. ut *adiuvando* voluntate cum ea actum perficiat. Pius illud Iesuitae negant, quod nec cum libertate conciliari possit et prorsus supervacaneum sit; satis enim gratia *excitante* volendi facultatem praemoveri, ita ut etiam actus aliquis (indeliberatus) sequatur; ab eo autem actu ad alium (liberum) vi eiusdem gratiae voluntatem se ipsam movere posse. Addunt, quantumlibet magna vis sit motionis gratiae praeventientis ad actum efficiendum, tamen ea praesente liberum integrumque esse voluntati, velint neque et qua promptitudine motionem illam sequi. Necessè enim esse in aliquam actionis partem convenire illud, quod Scriptura planissime enuntiat: „Deus *reliquit* hominem in manu consilii sui. . . Apposuit tibi aquam et ignem: ad quod volueris, porrigere manum tuam. Ante hominem vita et mors, bonum et malum; quod plaecerit ei, dabitur illi“ (Ecl. 15, 14. 17. 18). „*Expectavit*, ut faceret urvas, et fecit labruscas. . . Quid est, quod debui ultra facere vineae meae et non feci ei?“ (Is. 5, 2. 4.)

¹ Massoulié, Div. Thom. sui interpres. Diss. II. qu. IX. art. VII. *Septimo*. tom. I. p. 448. „Ad hoc enim veluti punctum controversiam omnem restringimus; scilicet unde in genere efficientis causae ille nostrae voluntatis motus et actus oriatur, seu unde oriatur determinatio voluntatis, ut a voluntate emanat; utrum scilicet a Deo, an vero ab ipsamet voluntate; inter haec duo, cum immediate et directe opponantur, impossibile est, medium reperiri.“ Omnino hoc est, in quo quaestio vertatur, si quidem determinationem proprie ac presse eam efficientiam interpretamur, qua, ipsius vi naturae, actus certo efficiatur.

² Si illi Societatis Iesu negant, alii affirmant, hanc efficientiam esse physicam, non multum inter se dissident; v. p. 14. not. 2. et p. 15. not. 2.

Ergo Deus, posteaquam omni, quo dictum est, modo hominem *praevenit*, deinde eius *relinquit* arbitrio, ad aquamne an ignem manum porrigat; et *expectat*¹, ut uvas homo faciat, sed potest hic facere labruscas, et uvas quidem meliores ac dulciores, labruscas acriores atque acerbiore.

In hoc offenduntur Bannesiani. Obiiciunt enim, in ipso discrimine determinationis voluntatem a nobis constitui sui iuris, immo Deum iuris alieni, qui prospicere debeat, illi quid libeat, ut ipse serviat; actum non solum absolvi, sed produci a Deo; non tantum gratiam, verum etiam usum eius Dei donum esse; neutrum igitur ita subiectum esse voluntati, ut plane ab eius libitu pendeat; cooperationem hominis non minus quam cetera Deo attribui debere.

Iesuitae respondent, eos ambiguitate verbi errare, quum non animadvertant, si determinationem e voluntate pendere defendatur, omnem a se *praevenientem* Dei motionem, nulli subiectam, supremam, absolutam, vi scientiae mediae infallibilem, *supponi*. Ita e sua quoque doctrina actus originem et gratiae usum a Deo repeti; Deum prospicere et expectare non hominum more, sed ab omni aeternitate futura videre atque intueri, quid quisque in animorum innumerabili multitudine in omni multiplicitate conditionum gratia motus ipsius gratiae vi atque instinctu acturus sit; tum eum liberrimo consilio, cuius misereri velit, ei illas gratias largiri, quibus voluntatem consensuram esse praeviderit; iam necesse sane esse ipsum Deum tum cooperari, sed idcirco, quia a se ipso dissentire non possit. Omnia igitur Deo miserenti tribuenda esse, sed verissime dici, quod Ecclesia identidem definiverit, posse voluntatem suo arbitrata, cui gratiae consentiat, eidem vere *resistere*. Neque enim tolli causam, si tolli possit effectus. Sacram eucharistiam vere causam esse gratiarum, licet homo, ne conferrantur, impedire possit. Quamobrem nequaquam negare dicendi sunt Iesuitae, Dei supremam nullique subiectam esse vim operandi, sed tantummodo *nequam* intercedere *internum ac necessarium* inter Dei actionem *praevenientem* et *liberam* arbitrii determinationem, vel generatim dici possunt negare, *actum primum* voluntatis creatae

¹ Augustinus quoque *expectare* Deum dicit in ps. 144. n. 11: „Vocatur te nunc, exhortatur te nunc, expectat, donec respicias et te tradas.“ Intellegi certe debet, quum Iesuitae secundum S. Scripturam et S. Augustinum expectare Deum dicant, eos non illud tenere, quod Concilii Arausiaci canonem 4. damnatum est, Deum, *antequam* det gratiam, expectare, ut eam homo *naturae* viribus quaerat.

(quo *praevenientem* quoque actionem Dei contineri volunt) naturae necessitate cum *actu secundo* seu determinatione libera connecti. Defendunt eundem actum primum secundum alium et alium pro arbitrii decreto et determinatione subsequi posse. Quamvis igitur sit magna vis praevenientis gratiae ad actum efficiendum, eundem tamen pro sua parte efficere voluntatem quoque, ita quidem, ut et ab ipsa et a gratia tum existentia tum intensio actus liberi repetenda sint possitque eadem gratia in voluntatibus eodem modo extrinsecus affectis modo nullum, modo trigesimum, alias sexagesimum, alias centesimum fructum omnemque reliquam varietatem afferre. Contra est in doctrina Bannesianorum. Licet enim, id quod nonnulli volunt, Deus varie pro dispositionis varietate praedeterminet, *uni eidemque* praedeterminationi *idem* respondet exitus; sic enim, ut praedeterminat Deus, determinatur atque se ipsa determinat voluntas. Et quamquam actus vere et libero efficitur a voluntate, ut absoluti actus Deus causa quidem sit, sed non sola: tamen praedeterminandae ad augendum voluntatis et ciendi actus omnino adaequata causa et mensura gratia divina est. Quare ex *ipsa* praedeterminatione Thomistica Deus actum praenoscat, ex praeveniente gratia Iesuitarum praenoscere non potest.

2. Explicandi Tridentini differentias multiplices ad praecipua capita revocabimus.

Definitum est in Concilio, non *omnino nihil agentem* liberam voluntatem inspirationem divinam recipere atque Deo vocanti obedire¹. „Nimirum agit,“ inquit Bannesiani, „quum recepta praedeterminatione physica eius instinctu mota *suum ipsa actum* efficit.“² Reponunt Iesuitae, id egisse Patres Tridentinos, ut docerent, *recipiendo gratiam* non omnino nihil agere voluntatem, quia illam *repudiare* esset in eius potestate (cap. 5. de iustific.); voluisse igitur definire, quo ratio intercederet *voluntatis* ad *gratiam* efficacem.

¹ Sess. VI cap. 5. de iustificatione: „... tangente Deo cor hominis per Spiritus Sancti illuminationem neque homo ipse nihil omnino agit, inspirationem illam recipiens, quippe qui illam et abdicere potest“ etc. Can. 4: „Si quis dixerit, liberum hominis arbitrium, a Deo motum et excitatum, nihil cooperari assentiendo Deo excitanti atque vocanti, quo ad obtinendam iustificationis gratiam se disponat ac praeparet, neque posse dissentire, si velit, sed veluti inanime quoddam nihil omnino agere mereque passive se habere: a. s.“

² Alvarez: „Licet passive se habeat in ordine ad auxilium praevium, tamen in ordine ad actum liberum, ad quem movetur, se habet active et libere“ (disp. 10. n. 6. p. 157). Gonet l. c. p. 208.

Praeterea quoniam et in Tridentino et contra Iansenium definitum Ecclesia¹, liberum arbitrium etiam motum gratia [efficaci] posse dissentire, iustis Dei mandata non esse *impossibilia* nec iis deesse gratiam, qua *possibilia* fierent: hoc ipsum *posse* utraque schola varie explicat. Bannesiani intelligunt veram omnino plenamque *potestatem* gratiae vel consentiendi vel dissentiendi; sed eam non necessario tolli, si ipsius *actus* fieri non possit. Atque haec celeberrima illa distinctio est sensus *compositi* et *divisi*, unde maxime ratio doctrinae Bannesianae intelligitur. Differre dicunt *posse* agere et *agere*; et licet *simul* esse non possint actus physice praedeterminantis gratiae et contrarius actus dissentientis voluntatis², posse tamen praesente praedeterminatione potestatem inefficacem³ actus contrarii conservari. Habet voluntas gratia efficaci determinata potestatem dissentiendi, sed ut *actu* dissentiat, fieri non potest; et habet sola gratia sufficienti instructa potestatem consentiendi, sed ut *actu* consentiat, absente praedeterminatione, item fieri non potest. Cuius distinctionis rationem metaphysicam afferunt differentiam possibilitatis et veritatis, potestatis et actus. Idem ex natura hominis ita explicant. Libertatem seu agendi indifferentiam, qua fit, ut aliquid *vel facere vel non facere* possim, quamvis propria sit voluntatis, oriri tamen et niti indifferentia iudicii, quum ratio offerat aliquid voluntati, quod esse bonum nec perfectum nec necessarium intelligat. Cum iudicii indifferentia non posse non coniungi indifferentiam voluntatis. Illa igitur non sublata vi gratiae physice praedeterminantis, hanc quoque manere, et potestatem agendi vel non agendi relinqui⁴. Quo vero evi-

¹ Can. 18: „Si quis dixerit, Dei praecepta homini etiam iustificato et sub gratia constituto esse ad observandum impossibilia, a. a.“ I. ex 5 prop. damn. Iansenii: „Aliqua Dei praecepta hominibus iustis volentibus et conantibus, secundum praesentes quas habent vires, sunt impossibilia: deest quoque illis gratia, qua possibilia fiunt.“ Praeterea vide p. 23. not. 2.

² Alvarez lib. IX. disp. 94. p. 753: „Quando (S. Thomae) discipuli dicunt, liberum hominis arbitrium, motum a Deo auxilio efficaci, non posse *in sensu composito* dissentire aut non operari: nihil aliud significatur, quam motionem illam efficacem et actualem sensum non posse simul poni in eodem arbitrio.“ Billuart, tr. de Deo, diss. 8. a. 4. § 2. p. 346. 347: „*In sensu composito*, h. e. voluntas non potest simul iungere non actum cum motione ad actum.“

³ Alvarez l. c.: „Potestas nunquam ad actum reducenda.“ Billuart l. c.: „Sensus divinus dividit actum non a potentia ad actum oppositum, sed tantum ab actu opposito.“

⁴ Alvarez lib. XII. disp. 116. n. 9. p. 926: „Indifferentia obiecti sive

dentius appareat, potestatem esse posse carentem actu, Alvarez similitudinem adhibet facultatis videndi, qua *posse* videre dicimur, etiamsi ut *actu* videamus alia multa sint necessaria, Lemos autem sacerdotis triticeo pane et vino carentis, quem repugnet ea potestate, quam habeat consecrandi, uti¹.

Quam explicandi rationem Iesuitae reprehendunt; nam de ea quaeri libertate, quae merito et culpa imputandae sufficiat²; ad id autem non sufficere eam potestatem, qua nos uti propter causam minime arbitrio subiectam plane repugnat; nisi ad potestatem accedat, quod ea, ut lubet, libere uti vel non uti possimus, actum vel laudi vel vitio verti non posse homini tamquam auctori; quare utraque re illud *posse*, quod Ecclesia definiaverit, constare: et potestate et ea utendi facultate; gratiam illud *posse* non afferre, nisi conditiones ad *agendum* necessarias afferat aut eas certe libero subiciat arbitrio; etsi enim semper necesse non sit, hominem ad omnem actum *proxime* paratum satisque instructum esse, cum tamen ea vi pollere oportere, ut, si lubeat, sine alio *praeventiente* auxilio aliquos actus, saltem orationis, perficiat, quibus ea sibi comparet, quae ad mandata actu implenda necessaria sint. Iam vero docere Bannesianos praedeterminationem necessariam esse ad actus *praeparationem* nec tamen aut conferri a gratia sufficienti aut subici voluntati. *Posse* igitur, ut oportet, salutariter agere, id gratia sufficiente non contineri. Nam *posse* referri ad *agendum*; nec quidquam praeter *actionem* cadere sub merito; *actus* autem qui effici potest, si necessaria *praeparatione* careas? Culpae verti qui potest, quod sit ita praetermissum? Quis vitium dicat, si quis sanis oculis et integra facultate videndi

obiectiva et indifferentia iudicii rationis, quo intellectus proponit voluntati ipsum obiectum, ut amandum non ex necessitate, sed cum indifferentia activa ipsius voluntatis ad utrumlibet, quia videlicet indicat, tale obiectum propositum non habere necessariam connexionem cum fine et cum bono, ad quod amandum voluntas est naturaliter determinata, ita est radix libertatis, quae formaliter residet in voluntate, ut impossibile sit, quod voluntas per illud iudicium feratur in tale obiectum, et quod absque libertate velit illud. Itaque si voluntas vult illud obiectum sibi propositum, necesse est, ut libere, et non ex necessitate absoluta, velit illud.“

¹ Alvarez l. VIII. disp. 79. n. 2. p. 638. Acta Lemos col. 1247.

² Quod intelligi debet ex 3. prop. damn. Iansenii: „Ad *merendum* et *demerendum* in statu naturae lapsae non requiritur in homine libertas, a necessitate, sed sufficit libertas a coactione;“ libertate enim a necessitate omnes Catholici dicunt illud *posse* contineri; et de morali imputatione agi ipse Billuart profitetur.

in tenebris tamen non viderit? Quis sacerdotem reprehendat, quod carens pane et vino missam omiserit, nimirum rite consecratus et celebrandi facultate ornatus? Quid vitii est aut quid meriti in ea potestate, qua uti nequeam? Ecclesiam autem illud posse imprimis ad *imputationem* moralem retulisse. Similiter Iesuitae negant eam ipsam potestatem consistere, quam praedeterminatio physica voluntati relinquere dicatur. Nec enim, illa praesente, omitti actus salutaris ullo pacto potest, idque non ob determinationem liberi arbitrii, sed ob illam *antevertentem* aliunde ipsi illatam; non igitur a physica praemotione videri relinqui, ut vel agere vel non agere vere possit. Frustra autem ex animi natura argumentum peti. Etsi enim voluntatis indifferentia ex aequabili vel ancipiti rationis iudicio efflorescat, tamen non ostendi, nulla vi impediri posse quominus inde oriatur. Posse Deum, iudicio manente indifferenti, tamen voluntatem ad rem aliquam appetendam necessitate compellere, atque huiusmodi motus necessarios gratia excitante cieri.

Addunt hanc confirmationem: potestatis morali imputationi coniunctae notionem esse communem, pervulgatam ipsique naturae insitam, quam, ut S. Augustinus dicat, *cantent et in montibus pastores et in theatris poetae et indocti in circulis et docti in bibliothecis et magistri in scholis et antistites in locis sacris et in orbe terrarum genus humanum*. (De duabus animabus, c. 11. n. 15.) Quamobrem Ecclesiae de illa potestate definitionem et condemnationem anathemate sancitam ad communem vulgaremque opinionem interpretandam esse. Iam vero fatentur Bannesiani vulgari opinione suam gratiam sufficientem ad agendum non sufficere¹; idem est enim, si usitate loqui volumus, *me aliquid agere non posse, quod fieri non posse, ut id agam*. Clarissimi theologi, nec Iesuitae solum, verum ne Thomassinus quidem aut Tournelius aut S. Ligorius² intelligere possunt, gratiam sufficientem recentiorum Thomistarum ad servanda mandata satis valere. Illud certe vituperatione non caret, quod notionem evidentem et communissimam explicatione theologica ita contorquent, ut intelligi posse non videatur.

¹ „Quamvis gratia Thomistice sufficiens, si usitato ac vulgari loquendi modo inherere velimus, non sit vere sufficiens ad actu agendum.“ Graveson, Epist. tom. II. ep. 5. p. 102.

² „Concilium Trident.“ nr. 106. et 107., ubi S. Doctor etiam Thomassinus et Tournellii auctoritatis utitur.

Ad haec Bannesiani respondent, notionem gratiae sufficientis ad theologiam pertinere nec ad vulgi opinionem, sed ad scientiam interpretandam esse¹; esse potestatem veram, perfectam, expeditam, nec aliud quidquam ad meriti rationem requiri²; accedere, quod sua quisque culpa gratia efficaci careat³.

Iesuitae autem ultro concedentes, adversarios sincere doctrinam Catholicam tueri de vera potestate, quam gratia sufficiens conferat, de *explicatione* tamen eius veritatis atque dogmatis dubitant, sitne Ecclesiae definitioni consentanea. Theologiam discrepare non oportere a sensu communi, cuius hanc vocem audire videamur: Quomodo id possum agere, quod ne agam, necessaria praeparatione careo? Immo vero quid *culpa* est illud omittere? Posteriores Bannesiani levare difficultatem student, cum dicunt, eum, cui adsit gratia sufficiens, desit efficacem, idcirco servare praecipia divina posse, quia sua culpa fiat, ut careat gratia efficaci. Atque alii quidem hique *primae notae Thomistae*, ut scribit Billuart (l. c.), satis causae esse aiunt, cur Deus efficacem gratiam neget, peccatum aliquod praeteritum, quin etiam originale. Id si ita se habet, evidens est, huiusmodi hominem, quum peccatum praeteritum infectum facere non possit, in praesenti rerum conditione gratiam efficacem consequi nullo modo posse. Qua difficultate pressi alii sic se expediunt: peccari resistendo ipsi gratiae sufficienti, et praesenti, non praeterita culpa fieri, ut homo gratia efficaci privetur, quam Deus daturus fuisset, nisi illud impedimentum obiectum esset. Nec vero isto modo rem satis explicant. Praecedit enim culpa resistendi privationem gratiae efficaciis; ergo praecedit etiam, quidquid ad culpae rationem requiritur, maxime vero potestas gratiae sufficienti resistendi aut non resistendi. Iam vero iidem volunt, ut non resistatur, id nisi gratia efficaci fieri non posse⁴. Illam igitur non resistendi facultatem, quae ad rationem culpae requiritur, praecedere debet gratia efficaci, quae ne daretur eadem culpa dicitur impedivisse! Praecedere igitur dicenda est culpa privationem gratiae efficaciis, quamquam nisi haec ipsa praesente illa concipi non potest. Sed haec repugnantia esse, in primo potissimum peccato vel prima negligentia intelligitur. Quae ut vitaretur necesse fuit datam esse gratiam effica-

¹ Graveson l. c.

² Alvarez disp. 71. n. 12. p. 606. et alibi.

³ Billuart tom. I. diss. 8. art. 4. §. 3. p. 360.

⁴ Billuart l. c.

cem; non erat autem data, sed negata. Quare negata? Non ob peccatum primum, quia *postea* factum est. Dicunt recentiores *Thomistae*, ipsam gratiam sufficientem sine efficaci veram conferre potestatem gratiae non resistendi et satis esse ad culpam, quamquam, ut re vera non resistatur, sine gratia efficaci fieri non possit. Sed haec illa ipsa difficultas est, ad quam levandam gratia efficax dicebatur ob culpam hominis negari. Quamobrem hoc manet: hanc ipsam sententiam fundamentum quoddam esse doctrinae Bannesianae, quantumlibet in ea intelligenda sit laborandum.

3. Nec minus discrepant, quae de libertate et necessitate utrimque disputantur.

Communiter libertatem definimus eam voluntatis vim atque facultatem, ut „habitis omnibus ad agendum praerequisitis, agere vel non agere possit.“ Unde concludimus, „habitis omnibus ad agendum praerequisitis,“ e voluntate pendere, ut potestate illa pro arbitrio utatur. Etsi enim voluntas nisi a Deo adiuta elicere actum e potentia non potest, quia tamen, quidquid Deum agere necesse est, aut praecedit determinationem aut comitatur: alterum quidem illa praeparatione continetur, qua absoluta voluntatis est se ipsam determinare, alterum autem cum hac ipsa determinatione habetur. Iam vero Iesuitae negant, e doctrina Bannesianorum aut illam potestatem libertate comprehensam esse satis expeditam aut huic voluntatis determinationi locum esse; cum illa enim gratia sufficienti *sola* non posse fieri, ut voluntas ad arbitrium *re vera* agat, quia opus sit praedeterminatione; quae si accesserit, *ante* sui determinationem voluntati integrum iam non esse actum omittere. Huiusmodi autem potestatem, quam exerceri ob causam voluntatis arbitrio alienam repugnet, inanam ac nullam esse; inanam ac nullam esse etiam sui ipsius determinationem, quam vis extrinsecus illata iam *antea* flexerit. Quapropter ut homo libere agere vere dicatur, omni vel a Deo vel ab ipso praeparatione peracta, necesse esse ut nulla antevertente divina motione ad unum aliquid determinante in arbitrii potestate positum sit, utrum agere nece placeat ac libeat.

Quam argumentationem impugnant Bannesiani. Et alii quidem ipsam definitionem molestam libertatis nominalisticam esse volunt. Sed quoniam vetus est et ante huius controversiae initium pervulgata, utpote quam Capreolus, Thomistarum princeps, iam approbet, ipsi Sotus et Medina¹ pro explorata assumant et Bellar-

¹ Soto, De nat. et gr. l. I. c. 16. et Medina, in I. II. qu. 6. a. 2.

minus¹, illorum aequalis, *communem* appellet: plerique Bannesiani posteriores eam defendunt atque e suae doctrinae ratione interpretantur. Aiunt enim, si *praerequiri* ad actum ea tantum dicamus, quae *tempore*, non natura praecedant, cum his liberam actus omissionem conciliari posse; si illa quoque omnia comprehendere velimus, quae non tempore, sed *natura* praecedant (in quibus sit praedeterminatio physica), eum his solam potestatem omittendi actus, non ipsam omissionem componi posse². Quam libertatis circumscriptionem ut Mastrius testatur, princeps Scotistarum recentiorum, aspernantur *scholae omnes*³. Eandem improbat Curiel Ord. S. Benedicti, cuius inter suos atque apud Salmanticenses summa in theologia auctoritas est⁴.

Definivit Ecclesia, propositione tertia Iansenii damnata, libertatem a necessitate ad merendum et demerendum requiri. Iam vero necessarium S. Thomas definit *impossibile non esse*. Causas autem necessarias dicimus, quae ita sint *determinatae ad unum* aliquid, ut hoc ab iis *non* fieri sit antecedenter *impossibile*. Ab hac *antecedente* necessitate, quae proprie dicitur, distinguitur *consequens*⁵, quam improprie nominamus, et eam intelligimus, qua repugnet id, quod fiat, quantumvis etiam libere, idem *simul* non fieri. Antecedenti igitur necessitati opposita est libertas, qua id, quod libere fiat, idem possit *non* fieri.

Ergo Bannesiani negant praedeterminatione physica necessitatem afferri voluntati, quippe cui veram relinquat *potestatem* actus omittendi; ea potestas si adsit, voluntatem posse abstinere ab agendo; non igitur esse per se impossibile actum non fieri, ergo nullam esse proprie necessitatem; necessitatem oriri, quum fiat actus et quatenus efficiatur; qua necessitate *consequente* non impediatur libertatem. Immo vero tantum abesse, ut invicta Dei potentia, quae actum in voluntate efficiat, impediatur, ut etiam pro-

¹ Liv. de Meyer, Hist. Congr. 783.

² Alvarez disp. 115. n. 3 ss. p. 915 ss. Billuart, diss. 8. art. 4. § 2.

³ Mastrius, De anima disp. 7. qu. 2. art. 2. n. 20. „Hunc modum explicandi libertatis usum recipiunt *omnes scholae* extra Thomistarum, quae iure merito in hoc ab omnibus derelinquuntur, nam explicando usum libertatis solum in sensu diviso a praerequisitis *nimis restringit libertatem nostram*, ino *totaliter auferre videtur*.“ Pariter Dominicus Sotus, O. Pr., de ratione Divini concursus ad libertatem disputat. De natura et gratia I. 16.

⁴ Cf. Suarez, Proleg. I. ad tract. de gratia I. c. 6, ed. Vivés, VII, 87.

⁵ Nota est et pervulgata haec S. Anselmi distinctio: Est praecedens necessitas, quae *causa est*, ut *res sit*, et necessitas sequens, quae *res facit*.

creet et generet libertatem. Velle Deum non tantum, fieri actum, sed *libere* fieri, idque virtute omnipotentiae infallibiliter effici.

Iesuitae dogma de libertate agnoscere a Bannesianis concedunt, quandoquidem hi defendant, id quod Ianseniani negaverint, gratiam sufficientem veram perfectamque potestatem agendi voluntati afferre nec eam potestatem praesente gratia efficaci ulla necessitate tolli; sed consentanea non videri, quae de ea ipsa re explicando doceant. Nam ex ipsa proprietate naturae praedeterminationis physicae consequi, ut id, ad quod impellat, non fieri non possit ideoque secundum S. Thomae definitionem fiat prorsus necessario. Quae praedeterminatio quia non subiciatur libero arbitrio, sed id ipsum *antevertendo* sua virtute *sola* propellat ad agendum, necessitatem quoque, illa praedeterminatione allatam, voluntatem *antevertere*, eius libertati non subici, eam sua virtute *sola* propellere ad actum, adeoque verissime *antecedentem* appellari. Quidquid voluntatis actum praecedere a Bannesianis dicatur: vel aeternum atque immutabile Dei consilium, ante omnem actum humani liberi praevisionem initum de actu efficiendo, vel insuperabilem potentiam, quae id consilium exsequatur, vel invictam praedeterminationem ita illabentem intimis voluntatis motibus, ut eos antevertendo sua *indeclinabili* virtute suscitet et procreet: ea omnia imminere veluti rupes coelo iunctas, quae nullo pacto moveri possint a mortalium infirmitate, nedum auferri. Huiusmodi vero necessitatem antecedentem, indeclinabilem, insertam ipsi voluntatis arbitrio opponi ac repugnare verae illi perfectaeque potestati aliter agendi, e qua meriti et culpa ratio pendeat, nec ab ipsa Omnipotentia Divina haec duo natura sua repugnantia simul effici posse. Quod non *tempore* praecedat praedeterminatio actum voluntatis, id nihil differre; e natura enim rei, non e temporis ratione iudicandum esse, quae necessitas dicenda sit antecedens. Secundum Societatis doctrinam etiamsi infallibilitas eique adiuncta necessitas *tempore* antecedit voluntatem, quia tamen ipsa scientiam mediam, haec actus liberi praevisam veritatem consequatur: idcirco necessitatem illam *natura* sua ex usu libertatis praeviso pendente (cum cuius determinatione simul esse non possit actus omissio) rite vocari *consequentem*, quum ex actus veritate fluat; atque id quidem inter theologos omnes convenire. Quodsi necessitatem consequentem, Anselmo, Thoma, veteribus Thomistis auctoribus, ad principium contradictionis reduci dicamus (*idem nequit simul esse et non esse*), id quidem in eam necessitatem, quae *scientia media* nitatur, convenire, a *praedetermi-*

natione physica alienum esse, quae nec sit ipse actus liber, nec eius veritatem cognitam sequatur; nec enim secundum *contradictionis principium* concludi posse, si adsit praedeterminatio, non posse simul abesse actum, sed id ex vi *causae* intelligi, quae carere effectu non possit; vere igitur illam effici necessitatem, quam S. Anselmus dicit praecedentem, „quae *causa* est, ut res [actus] sit“.

Bannesiani de argumentationis repugnantia se purgant, quum negant, omni causae antecedenti antecedentem necessitatem, quae libertatem tollat, annexam esse. In decretis divinis esse, non solum ut fiant actus, sed ut fiant libere, i. e. cum omittendi actus potestate; his effici, non tolli libertatem¹. Nec vero mirandum esse, si difficile videatur cum libertate conciliari actus infallibilitatem; mysterium esse non scrutandum, sed credendum, quemadmodum Sanctissimae Trinitatis. Neque praetermittunt Bannesiani, quin repugnantiae accusationem in scientiam mediam reiciant.

4. Deus quum non modo, quae fieri possint *scientia simplicis intelligentiae*, et quae aliquando futura sint, *scientia visionis* cognoscat, verum etiam, ut nunc ab utraque schola defenditur, actus liberos *aliqua conditione* futuros, v. g. Tyrios fuisse credituros, si miracula Christi didissent, vel Ceilanos Davidem prodituros fuisse, si in illorum urbe mansisset: in *omnem* actus liberi praevisionem a Iesuitis applicatur illud, quod SS. Patres communiter ponere solent: Non ideo fieri actus liberos, quia Deus praeviderit, sed contra a Deo praevideri, quia futuri sint², non quod ex actibus ipsis oriatur atque efficiatur praevisio, sed conditio sunt, ut praevideri possint. Bipartitam autem illam distinctionem pervulgatam simplicis intelligentiae et visionis Iesuitae addita *scientia media* complent, quae quidem actiones liberas aliqua conditione futuras complectatur nec aut priori aut posteriori subiecta sit, sed aliquid ex utraque mutuetur; praecedit autem, ut scientia simplicis intelligentiae, *omnia* decreta divinae voluntatis. Sed hanc ipsam *novitatem* Bannesiani appellant, quamvis ipsi laborent, ut definiant, utrius scientiae sit actiones liberas aliqua conditione futuras praevidere³. In hoc tamen consentiunt, ut dicant, Deum

¹ Billuart l. c.

² Demonstravit Card. Franzellinus in Tract. de Deo (Rom. 1870) th. 42. p. 409 ss. hanc regulam communi Patrum consensu comprobari.

³ Billuart, diss. VI. art. 5. ad obi. 3. „R. In hoc divisos esse Thomistas. . . Ex his duabus sententiis elige, quam malueris; est quaestio de nomine; sive

actiones liberas sive cum conditione sive sine conditione futuras e suis decretis praenoscere, et quibus solis eiusmodi actuum veritas infallibilis oriatur et ab omni aeternitate cognosci possit; hanc autem Dei cognitionem decretis aeternis coniunctam causam esse volunt rerum futurarum; falsam esse hanc sententiam causalem: *quia aliquid futurum sit, ideo a Deo praenosci*, etiamsi non originem cognitionis, sed obiectum significemus; immo ideo aliquid futurum esse, quia a Deo libere cognoscatur; ideo venturum Antichristum, quia venturum esse Deus praeviderit¹. Quam rationem *mutatis mutandis* in ipsa peccata convenire. Quatenus res aliqua sint peccata, eatenus a Deo physica praedeterminatione effici et ex ipsa cognosci; quatenus autem rei alicuius negatio sint et a recta morum norma declinatio, eatenus *permitti* a Deo, quia repugnet Deum vel causam vel occasionem afferre malitiae; sed ut omittenda rei conservatione eo ipso Deus rem non futuram intelligat, ita neganda praedeterminatione, quae ad morum regulam actu servandam necessaria sit, eo ipso declinationem ab ea Deo perspectam esse; nihil enim esse aliud peccatum permitti quam praedeterminationem ad bonum negari. Ergo peccata quoque a Deo e decretis non praedeterminandi praenosci². Liberas actiones autem praevideri nulla omnino ratione posse, nisi e decretis di-

enim dixeris esse simplicis intelligentiae sive visionis, perinde est, modo non dixeris independentem a decreto actuali, qualem mediam fingunt Molinistae.⁴

¹ Alvarez disp. 16. n. 5. 6. 7. p. 131 s.: „Scientia Dei, quatenus praesupponit liberam determinationem suae voluntatis . . . , est scientia libera . . . Causalis ista: *Quia res futurae sunt, ideo cognoscuntur a Deo*, est falsa; haec autem est vera: *Quia Deus scientia libera scivi aliquid esse futurum, ideo futurum est*. Conclusio ista communiter recepta est inter Thomistas. . . Deus non accipit scientiam suam a rebus creatis, etiam tanquam ab obiecto. . . Ideo [Antichristus] est nasciturus, quia Deus novit scientia libera, illum esse nasciturum.“

² Alvarez disp. 11. n. 3. p. 113: „Deus certo et infallibiliter cognoscit omnia peccata futura in decreto, quo statuit praedeterminare voluntatem creatam ad entitatem actus peccati, in quantum actio et ens est, et *permittere* malitiam moralem peccati seu peccatum ipsum ut peccatum est, *non dando auxilium efficax ad illud vitandum*. . . Deus certo scit, quod, si non conservaret creaturas in suo esse, statim redigerentur in nihilum, quoniam creatura se ipsam conservare non potest, creatore suo illam non conservante; ergo etiam scit, quod, si ipse non conservet hominem in bono rationis, homo ipse non conservabit se in bono; ergo in decreto, quo Deus statuit non dare auxilium efficax tali tempore alicui, quo bonum operando vel abstinendo a peccato bonum rationis conservet, certo scit, quod homo ab eodem bono rationis peccando deficiat.“

vinis intelligantur. Neque enim ex ipsis actibus ab aeterno cognosci posse; nihil enim esse huiusmodi actus, antequam facti sint, nec fortasse quidquam futurus esse, si quidem aliqua conditione futuri sint. Neque vero e voluntate humana cognosci posse, quia indifferens sit voluntas vel ad agendum vel ad non agendum nec sine Divina praedeterminatione agere omnino possit; quare nisi in Dei decretis praedeterminandi actus intelligi non posse. Nec excipi actiones aliqua conditione futuras; eas cognosci a Deo e decretis suis, quibus, si hoc vel illud fiat, praedeterminare vel non praedeterminare constituerit¹.

Huiusmodi autem praevisioni quoniam nihil prorsus ad explicanda divina consilia praedestinationis gratiarumque largitionis affert, a nullo Bannesiano ad id adhibetur. Unde ratio ducitur imprimis idonea explicandi Patres veteresque theologos; *qui enim praevisionem actionum aliqua conditione futurarum illis Dei decretis praemittit ad eaque explicanda adhibet, is de ea praevisione aliter ac Thomistae sentire censendus est*.

Iesuitae Bannesianis respondent, cum difficilis sit disputatio de praevisione divina, illud tamen constare, Deum actiones liberas vel aliqua conditione vel *absolute* futuras praenoscere; certum porro videri saltem peccata ideo praevideri, *quia futura sint*, eandemque praevisionem ab una re ad ceteras apte transferri; quae praevisionis qualis sit, nunquam fortasse satis exponi posse², et nobis cum psalmista exclamandum esse: *Mirabilis facta est scientia tua ex me, non potero ad eam*. Si probari posset interpretatio Bannesianorum, futurorum scientiam non iam esse mirabilem nec captum nostrum superare; sed illam probari non posse, quin ad eas, quae physicam praedeterminationem consequuntur, alias implicatissimas difficultates adiungat. Quodsi indifferentia rationem afferat, cur actus liberi ex libertate arbitrii intelligi non possint, eos ne ex divina quidem determinatione vel motione intelligi posse, cum qua *maneat* indifferentia, qua constituatur libertas. Decreta praedeterminandi adiuncta conditione otiosa vel subridicula esse videri, velut hoc: si miracula apud Tyrios patrarem, quod tamen nunquam facere volo, vellem eos ad credendum praedeterminare. Gravius illud esse, quod Bannesiani Dei praevisionem

¹ Billuart, diss. VI. art. 6. § 5.

² Alienum hoc loco est argutas exsequi explanationes. Vide sis Card. Franzelinum (l. c.) et quae Dr. Hense de Dei praescientia disseruit in „Catholico“ (Katholik), Moguntiae 1873.

nem ita interpretentur, ut ipse auctor peccati esse videatur. Si enim Deus ad *communem* boni rationem potentiam *ita* moveat, ut ipsa se ad male agendum determet; si Deus *ita* ad actum malum proxime *concurrat*, ut *concursum* eius per se indifferens a voluntate ad peccatum detorqueatur: sane intelligi, cur Deus ita movens et concurrens non sit auctor peccati, quandoquidem peccatum non ideo peccatum sit et declinatio a suprema morum norma, quod actus sit omnino aut ex aliqua ad bonum motione originem ducat, sed quod *haec* actio sit et lege divina *vetita*. Horrent Bannesiani eiusmodi interpretationem, quia indignum sit, motionem divinam humanae subicere determinationi. At qui peccati auctor Deus non est, quod cum ea actione necessario coniunctum connexumque est, ad quam ipse praedeterminat? Quod enim actum a Deo praedeterminari dicunt, declinationem vero a regula morum permitti, id non satisfacit; haec enim cum illo saepe aut natura connexa est aut in certa quadam rerum conditione ab eo seungi non potest; tum vero Deus ad illum praedeterminare non potest, quin ad violandam regulam morum impellat. Atque etiam illa permissio negatio est praedeterminationis ad honeste agendum, quam ita certo peccatum consequitur, ut conservationis negationem rerum creatarum interitus. Ex quo concludi videtur, laedi legem ab iis, quos Deus ad eam observandam non determinet, eadem absoluta necessitate, qua res creatae intereat, quas Deus non conservet. Cuius autem culpa est legis violatae? Deine negantis id, quod ad legem servandam et non peccandum necessarium est, an hominis non praetermittentis id, quod non fieri repugnet, nisi Deus ipse impediatur? Quidam Bannesiani ad dispositionem illam confugiunt, qua homo antea peccando dignus evaserit, qui praedeterminatione privaretur. Qualis tandem illa dispositio fuit primum delictum vel angelorum vel primorum parentum *antecegens*? Scilicet peccabilitas innata mentibus creatis¹; quae quum culpa careat et omnibus necessario insit, quam causam moralem affert, cur quibusdam *praeter ceteros* deesse debeat praedeterminatio? Idem evidentius manifestari aiunt Iesuitae, quum praevio declaranda sit peccatorum libere futurorum; eo enim omnia collineari a Bannesianis, ut adversus Molinistas defendant, *veritatis* illorum unam esse causam decreta voluntatis divinae; quod si ita sit, *actualitatis* quoque peccatorum eandem unam esse causam; atque ita culpam univer-

¹ Billuart diss. VIII. a. 5. ad obi. 1.

sam in Deum denique revolvit. Sunt qui ita se expediant, ut Deum tum ad actum malum determinare velint, quum se voluntas ipsa determinaverit¹. Id qui dicunt, causam deserunt et *scientia media*, a qua tantopere abhorrent, uti coguntur, qua Deus malitiam voluntatis praedeterminatione priorem cognoscat (v. p. 12. not. 3.)

In *scientia media* autem utriusque doctrinae discrimen praecipue apparet. Iesuitae nullum esse nexum necessarium statuunt *actus primi* cum *secundo*, etsi illo non rerum tantum condiciones momentaque deliberationis, sed etiam ipsae Dei *praemotiones* contineantur; nexum illum a libertate afferri, pro cuius arbitrio eidem actui primo secundus plane diversus adiungi possit. Quamobrem satis non esse actum primum a Deo cognosci, ut secundum intelligat, nisi praeterea libitum voluntatis noverit; iam vero ipsa *scientia media* fieri, ut Deus, quid voluntas, posito quicumque fieri poterit actu primo, libere sit actura, praevideat. Contra Bannesiani praedeterminationem divinam vel negationem eius cum actu secundo ita colligari implicarique volunt, ut, si adsit praedeterminatio, actum non fieri, si absit, fieri repugnet. Nullus igitur *scientiae mediae* in illorum doctrina locus esse potest vel ad cognoscendas vel ad efficiendas actiones liberas; praedeterminatione enim et cognoscuntur a Deo et efficiuntur.

Multi theologi medium cursum tenere conati, praedeterminationem ad actus supernaturaliter honestos adhibent, ab inhonestis atque adeo a naturaliter honestis excludunt. Qui non attendere videntur, de *ratione* agi explicandae omnium praescientiae, et praeterea *commune* omnino, non particulare esse fundamentum disputationis Bannesianae. Alii pro praedeterminatione praemotionem physicam adamarunt. Sed quoniam non nominis haec quaestio est, sed rei: estne annon nexus naturae atque necessitatis inter praemotionem illam et actum liberae voluntatis? Nihil est tertium. Alterum qui dixerit, Bannesianus erit; qui alterum, si sibi constare volet, ad Iesuitas accedet. Tentatum quidem aliud est, ut eam esse connexionem inter actum primum et secundum dicerent, ut *moralis certitudine* alter alterum consequi intelligeretur. Quam Thomassinus *convenientiam* esse vult propensionis voluntatis cum internis externisque adiumentis, Augustiniani eam vim supernae *delectionis*, ut *moralis certitudine* de efficacia gratiae et de actu futuro iudicari possit. Quam convenientiam et delectionem dubitari non debet quin possit Deus efficere.

¹ Idem l. c. ad obi. 3. R. 2. ² Haec supra, p. 15., explicavimus.
Schneemann, Controvers.

Sed ut alias difficultates, quae postea afferentur, hic omittamus, tale fundamentum esse non potest summae et absolutae infallibilitatis divinae¹.

Hoc igitur caput, haec summa controversiae declinari non potest, utrum naturae necessitate vim ipsam proprietatemque gratiae eius infallibilitas consequatur an extrinsecus ei accedat a scientia media; vel universe hoc quaeritur, utrum necessario neque colligetur libera determinatio voluntatis cum iis, quae eam antecedant.

Non igitur de *praedestinatione* proprius est disputandi locus, sed de effectione atque impletione divinorum consiliorum. Potest, qui Societatis doctrinam amplexus est, de praedestinatione severissime sentire. Non est eadem causa Bannesianorum, quos tenere necesse est, et praedestinationem et reprobationem negativam omnem omnino praevisionem libere factorum antecedere, nec solum homines, sed eorum singulos actus nulla habita praevisi consensus ratione praedestinari. Qui igitur doctrinam Bannesianorum amplexurus est, is secum ipse deliberet, velintne admittere, reprobationem etiam negativam ante omnem humanae deliberationis praenotionem fieri, quam quidem *infallibiliter sequatur aliquando*² omnium ita reprobatorum interitus aeternus, et circumspiciat, possitne huiusmodi reprobationem cum sincera Dei voluntate salvandi omnes conciliare.

Nec hoc in disputatione versatur, *concursum* generalis Dei sitnae *praevius an simultaneus*. Uti motiōi divinae *praevienti*

¹ Billuart diss. VI. a. 6. sub finem.

² Plus, ut videtur, dicere licet. Neque enim solum *infallibiliter* negativam reprobationem, qualem Bannesiani docent, sequi videtur interitus aeternus, sed etiam *necessario*. S. Thomas hoc iudicio manifesto diiudicat, quid necessario fiat, quid scus: „si non esset necessarium“ inquit, „sed contingens, defecret saltem in paucioribus“ (Summ. th. I. qu. 82. art. 1). Ex multis autem centenis hominum millibus, quos non ob sua male facta, sed sine ulla praevisione non praedestinos dicunt, ne unus quidem servatur, pereunt universi; nulla est, nulla unquam in innumerabili multitudine exceptio; necesse est igitur (si S. Thoma utamur auctore) omnes e doctrina Bannesianorum *praeter* praevisionem libere factorum interire. Ergone Deum misericordissimum, qui per sanguinem filii pro mundo immolati turat, velle se, ut omnes salventur, dicemus ante nullam ullius liberae actionis praevisionem innumerabilem hominum multitudinem eiusmodi necessitate aeternae damnationis astringere? Neque vero eodem argumento uti possis adversus eos e Societate, qui praedestinationem *ante praevisa merita* statuunt, sed ei praemittunt *scientiam mediam* actuum aliqua conditione futurorum.

ad actus supernaturales in doctrina Societatis locus necessarius est, ita concursus *praevius* naturalis ab ea non est alienus¹. Bannesianis quidem, si sibi consentire volunt, defendenda est *praedeterminatio* physica naturalis, cum qua non possit non coniungi actus naturalis voluntatis.

Nec de *moralis* aut *physica efficacia gratiae* ambigitur; nec enim Bannesiani moralem, nec Iesuitae physicam infiantur; sed hoc in disceptationem venit, num propterea, quod *physica* sit praedeterminatio, ideo *infallibilis* sit efficacia gratiae *praevientis*.

Neque vero de ipsis dogmatis dissensio est², sed de dogmatum *interpretatione* et de conciliatione eius repugnantiae, quae in iis inesse videtur. Utrique *omnia* dogmata ab Ecclesia definita agnoscimus, errores *omnes* de gratia et libertate damnatos repudiamus. In *conciliandis* dogmatis discrepamus, parati utrimque tentatam difficillimam quaestionis enodationem relinquere, si vel Ecclesia definiat vel scientia amplificata demonstret, sententiam receptam cum fidei sinceritate pugnare. Adhuc nihil Ecclesia de ratione consensionis gratiae et libertatis definivit eamque quaestionem theologis dirimendam reliquit³.

Verumtamen, quum dogmatis quaestionem removemus, non utramque interpretationis rationem dicimus in dogmata definita aequaliter convenire. *Contradictoriae* enim sunt; altera si vera est, falsam esse alteram necesse est. Tentantur sane quaedam conciliationes; sed eas si diligenter consideraveris, auctores earum inveniuntur aut declinare id, quod maxime in nostra controversia quaeritur, aut *alterutri* interpretationis rationi accedere et in verbis tantummodo gravari.

Fieri autem potest, ut quis dogmata de gratia et de libertate credenda esse putet, enodationem difficultatum, quae ex iis oriantur, non tentandam. Etenim in ipsa rerum natura cognoscenda, ut Bossueti verbis utar⁴, princeps recte cogitandi regula haec esse debet, „ne de vero cognito unquam dubitetur, in quavis magna difficultates incurrere videare; utque in rerum conexarum continuatione semper extrema teneantur, licet media non

¹ Sunt enim quidam Societatis theologi, qui concursum praevium postulent.

² Ut manifesto etiam Franzelinus docet, De Deo uno, p. 421: „Dissensio non est de dogmate definito . . .“

³ Quamquam verbis quorundam principum scholae Bannesianae, non *posse proprie resisti* gratiae efficaci, ob definitionem Concilii Vaticani uti iam non licere arbitramur. V. supra p. 13. not. 3.

⁴ Traité du libre arbitre, chap. 4.

appareant, quibus illa colligata contineantur⁴. Quanto magis haec ratio in rerum ordinem supernaturalium cadere debet, in quo mysteria rationi prorsus inaccessa includuntur! Quare magni theologi, velut nostra aetate Perrone, dogma statuente a disputationis periculo abstinerunt. Sed num idcirco reprehendere deest, si qui, non ignorantes, quid scientiae propositum sit, explicare, quae videntur in religione repugnantes, et conciliare cum gratia libertatem conentur? „Si enim, inquit Kuhn⁴, intelligere volumus id, quod verum esse credimus, expedire nos oportet, utique poterimus, ab ea discrepantia, quam [verba Scripturae] sonare videntur, et aliquo modo perspicere, quae sit gratiae divinae cum libertate, praedestinationis cum determinatione humana consensio.“ Quod si praestaturi sumus (experiri autem certe theologum oportet), profiteri aliquid necesse est; declinandi locus non est; urget illa quaestio: sitne *infallibilis* suapte vi ac *natura* gratia efficax, an potius Divina *praevisione* liberorum actuum, qui aliqua conditione futuri sunt? Alterutrum dici necesse est: aut etiam aut non. Pro certo igitur habendum est, quamvis de dogmate non agatur, consentaneum tamen dogmati alterutrum esse et cum antiquitatis doctrina ita cohaerens, ut scientiam augeat ac locupletet.

In Concilii Vaticani prima constitutione (cap. IV.) haec ipsa verba continentur: „Crescat igitur et multum vehementerque proficiat, tam singulorum, quam omnium, tam unius hominis quam totius Ecclesiae, aetatum ac saeculorum gradibus, intelligentia, scientia, sapientia: sed in suo duntaxat genere, in eodem scilicet dogmate, eodem sensu, eademque sententia.“ Quod ut fiat, innumerabiles theologi divino opitulante Spiritu, qui Ecclesiae semper adest, elaborant; contumelia autem et hanc et illum afficiant, qui frustra laborari dicant, nec dogma melius ex rationibus fontibusque declarari vel conclusionibus explicari et applicari vel refutata repugnantiae specie clarius intelligi posse. Post Augustinum paene quindecim saecula, sex post Thomam effluerunt: progressus theologiae nunquam retardatus est. Quod vel maxime gratiae doctrina verum esse videtur; de gratia enim et libertate post S. Thomae aetatem haereses obstinatissimae extiterunt et Ecclesiae definitiones amplissimae editae sunt. Iniuria igitur SS. Augustinum et Thomam nulla afficiemus, si aliquam quaestionem difficilem, quam ipsi non diremerunt, a posteris ex-

⁴ In disputationibus Tubingensibus (Tübinger Quartalschr.) 1864, p. 285.

peditam esse dixerimus. Fortasse enim illo tempore ne proponeretur quidem aut certe non satis circumscribebatur.

Quin etiamsi tum quoque de quapiam re disputatum sit nec verum repertum, non sit in vitio arrogantiae aut inverecundiae, si quis hodie scholasticus in illorum doctorum humeris innixus rem retractare instituat. Etenim aevi schola quodammodo sustentatur a S. Augustino, Patrum principe, posterior autem a S. Thoma, principe theologorum. Grandia sunt atque alte eminent illa columina; sed numerum inire quis potest eorum, qui Sancto adjuvante Spiritu aedificationem altius exstruxerint? Nec de fundamentis quidquam deminuitur eo, quod aedificium super illud erigitur. Estque imprimis Catholica huiusmodi ratio progressus. Semper reficiat animum oportet et nutriat theologus verbo divino et Patrum scriptis, maxime Augustini, et veterum theologorum, Thomae potissimum, uberrimis fontibus; sed et Scripturae adhaerescere soli protestantium est, et uni Augustino Iansenianum, neque videtur esse Catholicum S. Thomae sic inhaerere vestigiis, ut „ea adametur obscuritas, quam ipse non illuminavit“. Persolvere quaestionem, quam nec ille nec Augustinus expediverit, non est quidquam novare, dummodo ne quid de dogmate antiquo eiusque Catholica interpretatione, ut in Vaticano praeceptum videmus, immutetur.

Scientiam theologiam si templum aliquod grande ac sublime esse dicamus, duo haec de gratia et de libertate dogmata columnas adversas vocemus, quae ut erigantur iunganturque ratio ipsa aedificii a Deo descripta postulat. Sexcenti enisi sunt theologi, ut structuram erigerent fornicesque copularent atque coagmentarent. Quod qui perfecit, nihil novasse recte dicitur; ille novaverit, qui aedem non ex descriptione divina, non ex artificum priorum rationibus, qui illam optime perspectam habuerunt, denique non ex superiorum aetatum ac saeculorum structura et illi descriptioni et his rationibus consentanea absolverit. Arcus enim sive fornix, qui utramque columnam copulaturus est, descriptione illa praeformatus, artificum rationibus adumbratus, exstruktionem columnarum inchoatus erat. Cuius absolutio, si rite diiudicabitur, etiamsi sero consecuta sit, tamen operi antiquo congruere, non repugnare dicitur. Sed hoc iudicium alterius erit loci. Nunc enarrare controversiae originem et processum et explicationem instituiamus.